

Pitääkö valita puoli?

Jukka Aronen | 22.05.2023

Globaalin etelän maat eivät halua valita puoltaan Venäjän aloittamassa hyökkäyssodassa. Niille Ukrainassa käytävä sota on yksi konflikti muiden joukossa.

Kun Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa alkoi helmikuussa 2022, YK:n yleiskokous kokoontui hätäistuntoon äänestämään Venäjän toimista. Peräti [141 YK:n jäsenmaata](#) tuomitsi Venäjän ”erikoisoperaation” ja vaati hyökkääjän yksipuolista vetäytymistä Ukrainan alueelta.

Vain viisi maata äänesti esitystä vastaan: Eritrea, Syyria, Pohjois-Korea, Valko-Venäjä – ja Venäjä itse.

Äänestys vaikutti voitolta sekä Ukrainalle että sitä tukeneelle länsiliittoumalle. Yhdysvaltain presidentti [Joe Biden](#) sanoi Venäjän presidentin **Vladimir Putinin** olevan ”eristetympi kuin koskaan aiemmin”.

Maailmanlaajuisessa rintamassa oli kuitenkin halkeamia. Kolme niin sanottua BRICS-maata, Kiina, Intia ja Etelä-Afrikka, pidättäytyi äänestämästä. Afrikassa peräti 25 maata jätti ottamatta kantaa puolesta tai vastaan.

Ensimmäistä äänestystä on seurannut monia muita. Niissä on käynyt selväksi, että vaikka suurin osa YK:n jäsenmaista osoittaakin sympatiaa Ukrainaa kohtaan, harvat haluavat osallistua Venäjän vastaisiin pakotteisiin.

[Pakoterintaman](#) näkyvintä joukkoa ovat olleet Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen lisäksi ainoastaan kourallinen muita maita, kuten Kanada, Britannia, Norja, Sveitsi, Australia, Uusi-Seelanti, Singapore, Japani ja Etelä-Korea sekä YK:hon kuulumaton Taiwan.

Myös Ukrainan sotilaallinen tukeminen on jäänyt pitkälti pakotteita asettaneiden maiden harteille.

Globaali etelä haluaa pysyä loitolla

”Euroopasta katsottuna voisi näyttää siltä, että koko maailma on asettunut Venäjää vastaan. Käytännössä kuitenkin suuri osa globaalia etelää haluaa pysyä konfliktissa puolueettomana”, sanoo tutkija **Nic Marsh**.

”Etelässä nähdään, että kyseessä on vain yksi kaukana oleva sota, jolla ei ole suurta merkitystä.”

– Nic Marsh

Hän on johtanut Oslon rauhantutkimusinstituutissa PRIOssa [hanketta](#), jossa on selvitetty Ukrainaan kohdistuneen hyökkäyksen vaikutuksia globaalissa etelässä.

Marshin tutkimusryhmän mukaan sodan aiheuttamat ruoan ja energian hinnannousut nostattivat mielenosoituksia ruoantuonnista riippuvaisissa keskituloisissa maissa. Esimerkiksi Sri Lankan hallitus kaatui protestien seurauksena.

Ruoan hinta on jo palautunut konfliktia edeltäneelle tasolle, mutta lannoitteiden heikko saatavuus rasittaa yhä globaalin etelän maita. Lannoitteiden kallistuminen on heikentänyt ruokaturvaa ja köyhdyttänyt maanviljelijöitä.

Silti tämäkään ongelma ei ole saanut globaalia etelää kääntämään selkäänsä Venäjälle.

”Etelässä nähdään, että kyseessä on vain yksi kaukana oleva sota, jolla ei ole suurta merkitystä”, Marsh sanoo.

Samaa mieltä on **Ville Brummer**, joka toimii ohjelmajohtajana presidentti **Martti Ahtisaaren** perustamassa rauhansäätiössä CMI:ssä.

”On tyypillistä, että lähialueen konflikti nähdään ainutkertaisena. Alueen ulkopuolella saatetaan kuitenkin ajatella, että kyseisessä konfliktissa ei ole mitään tavanomaisesta poikkeavaa. Se asettuu yhdeksi sivujuonteeksi satojen vuosien jatkumoon.”

Latinalainen Amerikka ei halua kenenkään kelkkaan

Ville Brummerin mukaan monet etelän maat vastustavat sitä, että ne pakotetaan valitsemaan Venäjän ja lännen väliltä.

Pakkovalintaa karsastetaan myös Latinalaisessa Amerikassa, jossa lähes kaikki maat ovat tuominneet Venäjän toimet YK:ssa, mutta eivät ole lähteneet mukaan pakotteisiin tai aseapuun.

”Latinalainen Amerikka ei halua automaattisesti hypätä kenenkään kelkkaan, ei Venäjän eikä Yhdysvaltojen”, sanoo Tukholman yliopiston Latinalaisen Amerikan tutkimuksen professori **Andrés Rivarola**.

”Latinalainen Amerikka ei halua automaattisesti hypätä kenenkään kelkkaan, ei Venäjän eikä Yhdysvaltojen.”

– Andrés Rivarola

Hänen mukaansa Latinalaisessa Amerikassa ymmärretään hyvin Ukrainan halu säilyttää alueellinen koskemattomuutensa ja suvereniteettinsa, sillä maanosa on itsekin joutunut historian saatossa Yhdysvaltojen ja

eurooppalaisten suurvaltojen hyökkäysten kohteeksi. Tuoreimpana mielessä on Yhdysvaltojen kylmän sodan aikana antama tuki alueen autoritaarisille hallinnoille.

Kuvitus: Samuli Siirala

Kauna entisiä valloittajia, kuten Yhdysvaltoja, kohtaan ei kuitenkaan määritä Latinalaisen Amerikan maiden nykyistä ulkopolitiikkaa, Rivarola sanoo.

”Päinvastoin monet alueen maat toivovat Yhdysvalloilta nykyistä näkyvämpää läsnäoloa alueella. Tukea kaivataan niin taloudelliseen kehitykseen kuin rikollisuuden ja huumekartellien kuriin saamiseen.”

Poikkeuksia ovat Kuuba, Nicaragua ja Venezuela, joilla on eriasteisia sympatioita Venäjää kohtaan. Vahvimmin Venäjän liittolaiseksi on ryhtynyt Nicaragua, jolle Vladimir Putinin hallinto tarjoaa muun muassa poliisikoulutusta ja vakoiluteknologiaa.

Latinalaisen Amerikan talousjätti Brasilia äänesti YK:ssa Venäjää vastaan, mutta toisen valtakautensa viime syksynä aloittanut presidentti **Lula da Silva** ei ole julkisesti halunnut tuomita Venäjää. Vasta kuluvan kevään huhtikuussa hän sanoi, että ”Venäjä ei voi pitää Ukrainalta valtaamiaan alueita”.

Lula on [kokoamassa](#) ”rauhaa kannattavien maiden kerhoa”, joka lopettaisi Ukrainassa riehuvan sodan. Hän aikoo kuluvan kevään aikana sukkuloida muun muassa Pekingin ja Moskovan välillä kertomassa suunnitelmistaan.

Kiinan kanssa neuvottelemisen kiinnostaa Lulaa jo siitäkin syystä, että maa on ollut Brasilian suurin viennin kohde vuodesta 2009 lähtien.

Kiinan nousu näkyy ylipäänsä kaikkialla Latinalaisessa Amerikassa, Rivarola sanoo.

”Meksikosta on tullut käytännössä osa Yhdysvaltain sisämarkkinoita, mutta Etelä-Amerikka nojaa kaupan osalta yhä voimakkaammin Kiinan suuntaan.”

Aasia on mielipiteiden tilkkutäkki

Samoin kuin Brasilia, myös Kiina on esittänyt ulkopuolista välittäjää Ukrainan-sodassa. Se julkisti oman rauhansuunnitelmansa viime helmikuussa.

”Kiinan esitys ei kuitenkaan ole varteenotettava, sillä maa edistää sen avulla omaa kansallista etuaan”, sanoo Tukholmassa sijaitsevan SCSA-IPA-keskuksen johtaja **Jagannath Panda**.

Keskuksessa tutkitaan muun muassa Etelä-Aasian, Kaakkois-Aasian ja läntisen Tyynenmeren maiden ulkopoliittikkaa.

Pandan mukaan Kiinan maine sai suuren kolhun koronaviruspandemian aikana. Maa esiintyy nyt Yhdysvaltojen vastustajana yhdessä Venäjän kanssa, ja laskee ehkä siten myös keräävänsä alueellista tukea. Samalla se hyötyy Venäjän tukalasta asemasta, kun tämän on kansainvälisten pakotteiden vuoksi lisättävä yhteistyötään ja kauppaansa Kiinan kanssa.

Tuki Kiinalle ei ole automaattista, sillä Aasian maat ovat hyvin epäyhtenäinen joukko valtioita. Osa maista, kuten Japani ja Etelä-Korea, ovat lähellä länsiliittoumaa, kun taas esimerkiksi Pakistan, Kambodža, Thaimaa ja useat Kaakkois-Aasian maat ovat hyvissä väleissä Kiinan kanssa.

Kaikki Kiinaa tukevat maat eivät ole automaattisesti Venäjän puolella, vaikka yhtäläisyyksiä löytyykin. Venäjän suuntaan kallistuneita maita ovat olleet muun muassa Myanmar, Vietnam ja Laos. Venäjä-sympatioita on lisännyt myös se, että maa on ollut Kaakkois-Aasian suurin [asehankkija](#).

”Intia on asemoinut itsensä viisaasti suurten toimijoiden välimaastoon, jossa sen ei tarvitse vaarantaa omia periaatteitaan.”

– Jagannath Panda

Kiina käyttää sekä pehmeitä että kovia keinoja kasvattaakseen vaikutusvaltaansa alueella. Tämä herättää pelkoa useissa naapurivaltioissa.

”Monet aasialaiset johtajat ajattelevat, että Kiinasta on mahdollisesti rakentumassa entistä Neuvostoliittoa muistuttava globaali suurvalta. Veikkaan, ettemme kuitenkaan tule näkemään kaksinapaista Yhdysvaltain ja Kiinan hallitsemaa maailmaa, vaan joukkoon mahtuu useampi keskisuuri nouseva valtio, kuten Intia”, Panda sanoo.

Intia on osannut käyttää nousevan valtion asemaansa hyväksi Ukrainan-sodan aikana. Se on uskaltanut vahvistaa suhteitaan Venäjään ja pystynyt myös ostamaan tältä pakotteiden halventamaa öljyä ja maakaasua.

Intian ja Venäjän väliset [suhteet](#) ovat perinteisestikin olleet hyvät, ja maat ovat tehneet muun muassa puolustusyhteistyötä.

YK:ssa Intia pidättäytyi äänestämästä Venäjää vastaan, samaan tapaan kuin esimerkiksi Kiina, Bangladesh, Laos ja Pakistan. Se ei ole kuitenkaan kääntänyt selkäänsä lännelle, sillä se on muun muassa antanut [humanitaarista apua](#) Ukrainaan.

”Intia on pitänyt sodan aikana toimivat suhteet joka suuntaan, myös Ukraina. Maa on asemoinut itsensä viisaasti suurten toimijoiden välimaastoon, jossa sen ei tarvitse vaarantaa omia periaatteitaan”, Panda sanoo.

Afrikassa myötäillään Kiinaa

Jonkinlaista tasapainoa on hakenut myös Afrikan mantereeseen mahtivaltio Etelä-Afrikka, joka ei sekään ole suostunut tuomitsemaan Venäjän hyökkäystä Ukraina.

Etelä-Afrikka herätti kansainvälistä huomiota osallistumalla [merisotaharjoitukseen](#) yhdessä Venäjän ja Kiinan kanssa viime helmikuussa. Kiinan mukaan harjoituksia tarvittiin muun muassa puolustamaan maan kansalaisia ja kauppareittejä Afrikan rannikkoa vaivaavalta merirosvotoiminnalta.

Etelä-Afrikan valtapuolueella Afrikan kansalliskongressilla [ANC:lla](#) on ollut monta vuosikymmentä kestänyt lämmin suhde Venäjään. Se alkoi Neuvostoliiton aikana, kun suurvalta tuki ANC:n johtajien kamppailua Etelä-Afrikan silloista rotuerotteluhallintoa vastaan. Monet kapinalliset saivat koulutusta Moskovassa.

”Samanlaisia historiallisia Venäjä-sympatioita on myös Etelä-Afrikan naapurimaissa, kuten Namibiassa, Angolassa ja Mosambikissa”, sanoo PRION Nic Marsh.

Nyky-Venäjä ei ole merkittävä taloudellinen toimija Afrikassa, mutta se on pystynyt luomaan vaikutusvaltaa sotilaallisella yhteistyöllä sekä energian, vehnän ja lannoitteiden kaupalla.

Venäjä on esimerkiksi onnistunut korvaamaan Ranskan turvallisuusjoukkoja yksityisillä, maan johtoa lähellä olevilla Wagner-joukoilla Länsi-Afrikan Malissa ja Burkina Fasossa.

”Tämä kertoo paljon myös näiden maiden Ranska-vastaisuudesta, jota Venäjä on osannut käyttää hyväkseen. Venäjällä ei ylipäänsä ole samanlaista kolonialistista taakkaa, kuten esimerkiksi Ranskalla tai Britannialla”, Marsh sanoo.

Myös Kiinalla on kasvava merkitys Afrikan turvallisuuskysymyksissä, kuten Etelä-Afrikan, Venäjän ja Kiinan järjestämä sotaharjoitus osoitti.

Kiina-yhteydet saattoivat myös olla syy siihen, että 25 afrikkalaista maata jätti YK:ssa ottamatta kantaa Venäjän aloittamaan sotaan heti konfliktin alettua.

”Joissain näissä valtioissa on saatettu olettaa, että Kiina haluaisi niiden pysyvän puolueettomina konfliktissa”, Marsh sanoo.

Opportunismia ja rangaistuksen pelkoa

Brittiläinen [*The Economist*](#) -lehti jakaa Venäjän-ymmärtäjät kolmeen eri leiriin.

Ensimmäiseen ryhmään kuuluu joukko ”epäonnistuneita” valtioita, kuten Sudan, Eritrea, Valko-Venäjä, Syyria, Iran ja Pohjois-Korea, jotka hyötyvät esimerkiksi Venäjän kanssa tehtävästä asekaupasta tai joiden autoritaarisia hallituksia Venäjä tukee.

Lännen katsotaan ajavan omaa etuaan, vaikka se kuinka selittäisi puolustavansa normipohjaista maailmanjärjestystä ja siihen liittyviä universaaleja arvoja.

Toisessa leirissä ovat kylmän sodan aikaiset kumppanit, jotka eivät ole unohtaneet silloisen Neuvostoliiton antamaa tukea. Kolmanteen ryhmään kuuluvat puolestaan ”opportunistit”, jotka Kiinan, Turkin ja Intian tavoin näkevät Venäjään kohdistuvissa pakotteissa tilaisuuden edistää omia kaupallisia pyrkimyksiään.

Nic Marshin mukaan opportunismi ei ole yksisuuntaista, vaan myös Venäjä on itse pyrkinyt energian ja ruoan hinnanalennuksilla lisäämään

vaikutusvaltaansa globaalissa etelässä.

Autoritaaristen maiden ei tarvitse suoraan hyötyä Venäjästä, jotta ne ottaisivat neutraalin kannan konfliktiin. Ne saattavat kylmästi päätellä, että mitä voimakkaammin Venäjää lyödään, sitä suuremmalla todennäköisyydellä myös ne itse voidaan jonain päivänä työntää ulos kansainvälisestä yhteisöstä ja maailmanmarkkinoilta.

[Jotkut maat](#) taas pitävät länttä kaksinaamaisena, koska joistain sen aiemmista, esimerkiksi Irakissa ja Afganistanissa tekemistä rikoksista, ei ole koitunut seuraamuksia. Lännen katsotaan ajavan omaa etuaan, vaikka se kuinka selittäisi puolustavansa normipohjaista maailmanjärjestystä ja siihen liittyviä universaaleja arvoja.

Puolueettomien tulee valita puolensa?

Vaikka globaali etelä ei ole ollut kovinkaan kiinnostunut eurooppalaisesta sodasta, konfliktilla on vaikutuksia kansainväliseen yhteistyöhön. Ukrainan-sotaa on käsitelty lukuisilla kansainvälisillä foorumeilla, ja Venäjä on muun muassa erotettu [YK:n ihmisoikeusneuvostosta](#).

Lännen ja globaalin etelän välinen yhteistyö on jatkunut eri foorumeilla normaaliin tapaan, mutta Nic Marshin mukaan suhde saattaa vielä tulehtua sodan pitkittyessä, sillä useat etelän maat eivät kunnioita lännen Venäjälle asettamia talouspakotteita.

”Herää kysymys, miten kauan nämä maat kykenevät pysymään puolueettomina ja samalla jatkamaan kiellettyä vientiään Venäjälle. Jossain vaiheessa niiden on todennäköisesti pakko valita puolensa”, Marsh sanoo.

Lue lisää: [Avustushistorian suurin operaatio](#)

Lue lisää: [Venäjän viesti myy Afrikassa](#)

